

Kassák és Veres Péter vitája a munkásirodalomról

Fél évszázada éppen *Schöpflin Aladár*, a *Nyugat* és két háború közötti irodalmunk legtekintélyesebb kritikusa így írt Kassákról: „Kassák Lajos az első jelentős író, akit az ipari proletariátus adott a magyar irodalomnak, s aki megmaradt mindvégig osztálya levegőjében... Legnagyobb műve a sokkötetes *EGY EMBER ÉLETE*... a képzelhető legőszintébb és leg részletesebb önéletrajz. Leplezetlenül elmondja benne gyermekkorától meglett férfikoráig élete minden eseményét, lerajzolja mindazokat az embereket, akikkel érintkezésbe jutott. Nem titkolja el a legkényesebb dolgokat sem: nem szégyell semmit az életéből, mert mindig tiszta maradt a szíve. Olyan titkait leplezi le a proletáréletnek, amelyeket polgári levegőben nevelkedett ember el se tud képzelni. A proletárság életformáiról megszokásairól senki sem adott ilyen megrendítő képet. Szociológusoknak dús bányája ez a mű, mert amit elmond, azon rajta van az átéltség hitelesítő bélyege. Regényeiben realista mindvégig, benne marad annak az osztálynak a körében, melyből származott, mindig a munkásember életét világítja meg különböző oldalairól. Mint szocialista jó ideig kötelezőnek érezte magára nézve a tendenciát, de újabb műveiben – ahogy ezt elméletben is bevallotta – rájött az irodalom autonóm voltára és kiküszöbölte írásaiból a tendenciát. Ő az egyetlen nagyhatású szocialista író, de szocializmusában is a maga útját járja, nem tartja magára nézve kötelezőnek a marxista dogmatikát. Szocializmusa a származásával való szolidaritásból táplálkozik.” (*Schöpflin Aladár: A magyar irodalom története a XX. században – 1937.*)

Veres Péter másként látta Kassákot. Négy esztendővel később, 1941. február 1-én *Feljegyzések a mai magyar munkásirodalomról* címen cikke jelent meg *Móricz Zsigmond* lapjában, a *Kelet Népe*ben. Ebben azt fejtegeti, hogy e hazában nincs, nem volt, és nem is lehetett számottevő munkásirodalom. Ennek oka munkásaink társadalmi szinképének határozatlansága, nemzeti gyökértelensége és az, hogy írói nem azonosak vele. „Az egyetlen munkásíró Kassák – írja Veres Péter –, de önéletrajzán és agitációs regényein túl ő sem írta meg a munkásosztálynak és a munkáséletformának a regényét. Alakjai mind az osztály szélén kuncsorognak: esett munkások, vagy esett polgárok... Nagyon jellemző, hogy talán legjobb regényét, a *MISILLÓ KIRÁLYSÁGÁT* ő is hazulról, a paraszti világból hozta...” „De – mondja a továbbiakban – nem is szült az az óriási embertömeg (ti. a hazai munkásság) egyetlen igazi íróit sem. József Attilát, Darvast, Kassákot a falu küldte vagy dobta ide.”

A *Kelet Népe*nek Kassák is, Veres Péter is megbecsült és – mondhatni állandó munkatársai voltak. természetesen hát, hogy a szerkesztő, *Móricz Zsigmond* hozzászólást kért Kassáktól az őt személyében is érintő cikkhez. Így született meg Kassák remek esszéje, a *Munkásirodalom*. Ezt viszont

Veres Péter nem hagyta válasz nélkül, noha Kassák vele, személy szerint, nem vitatkozik; le sem írja a nevét.

Célszerűnek látom mindkét cikk közlését, döntse el az olvasó kinek mi-
ben van igaza. Annyit azonban hadd jegyezzek meg, hogy Kassák bizonytal-
an vitatható, kedvetlen és elmarasztaló véleménye a *Márciusi Frontról* és szét-
hullásáról oly időben íródott – négy esztendővel a Márciusi Front zászló-
bontása után –, amikor annak egyik alapító tagja, *Féja Géza* szembeke-
rülve *Bajcsy-Zsilinszky Endrével* is, már a politika jobb oldalára sodródott,
s még tőle is jobbra némely népi írók *Erdélyi Józseftől Sértő Kálmánig* és
Kodolányitól Sinka Istvánig. A magyar irodalom szellemi baloldalának
oly következetes képviselője, mint Kassák, erre igen érzékeny volt. Idegen-
kedve fogadta nyilván – mint egyébként *Illyés Gyula* is – Veres Péter
írásainak feltűnédezését a jobboldali sajtó hasábjain.

Évekkel később, Kassák hatvanadik születésnapján, 1947 márciusában
jelen lehettem hivatalos születésnap bankettjén. Itt a koliciós pártok szó-
nokai köszöntötték, a Parasztpárt képviselőjében a jobbán ülő Veres Pé-
ter. A kedvesen tósztozó Veres Péternek Kassák hátat fordított, s a pohár-
köszöntőkre válaszolva egyes-egyedül az ő szavaira nem reflektált. Engem
izgatott, mi a magyarázata ennek a már-már sértés számba menő ridegség-
nek. Megkérdeztem hát tőle. Azt válaszolta, hogy Veres Pétert jó írónak
tartja, de nem feledheti, hogy a háború legsötétebb napjaiban szélsőjobbol-
dali lapba dolgozott, fajvédőkkel és antiszemita uszítókkal kokettált, mi-
közben tagja maradt a Szociáldemokrata Pártnak is, egészen a német meg-
szállásig. „*Meg is mondtam ezt neki kerekén* – így Kassák –, *még abban*
az időben. Az írői méltóság védelmében tettem. Éntőlem – mondotta –
nem kel' félténie őt. Mint írót becsülöm. Az Alkotás (a Magyar Művésze-
ti Tanács lapja, melyet Kassák szerkesztett) *nyitva áll öelőtte is.*”

De visszatérve Kassák cikkéhez a Kelet Népeben és Veres Péter hozzá-
szólásához: „Van-e hát munkásirodalom?” – itt Veres Péter már más han-
gon, megbecsüléssel írt Kassákról. Majd egy évtizeddel később azonban, a
fordulat éve, 1948 után, midőn a politika nyolcévi hallgatásra ítélte Kas-
sákot, Veres Péter pedig az Írószövetség elnöke lett, bizony semmit se tett
az elhallgattatott író érdekében. Kassák halála után nekrológot írt róla a
*Valóság*ba, amelyben költészetének nemzeti karakterét vonta kétségbe.

Ebből a távlatból visszatekintve, mindenestre más jelentőséget kap öt-
ven év előtti vitájuk. Ha az olvasó teljesebb tájékozódásra törekszik, hadd
ajánlom figyelmébe Veres Péternek a Kelet Népe ugyanezen évfolyamában
megjelent *Népiség és szocializmus* című cikkét, mely „elméleti alapvetéssel”
is szolgálhat Kassákkal történt vitájához. Ebben egyebek között azt olvas-
hatjuk: „*A Sinka-vers vagy a Németb-tanulmány lehet hogy iskolás, szép-
tani szempontból nem különb mint a Kosztolányi-vers, vagy a Babits-tanul-
mány és mégis ezekben valahogy benne rezeg a magyar közösség lelke.*
múltja, jelene, jövője, amazoknál meg a legszebb írásoknál is azt érezzük:
magánügy.” Az itt kifejtett elgondolásai a felszabadulás után persze elvesz-
tették időszerűségüket s csak az ötvenhatos tragédia után, 1957-ben támad-
tak fel újra, akkor készült írásában, mely halála után, 1971-ben kapott csak
nyilvánosságot, egy meg nem jelent tanulmánykötet előszavaként, ugyan-
csak a *Valóság*ban.

Születésének centenáriuma ma már aligha vonható kétségbe, hogy Kas-
sák vitathatatlan és kitagadhatatlan része nemzeti irodalmunknak, akár-

csak Kosztolányi és Babits is, vagy mint életművének időt álló részében Veres Péter. Vitájuk a munkáirodalomról mégis, vagy éppen ezért, érdekes lehet a mai olvasónak. S alkalmat adhat fontos konzekvenciák levonására az irodalom társadalmi gyökereit, népi karakterét és egyetemességét illetően. E következtetéseknél arról se feledkezzünk meg, hogy vitájuk annak a Móricz Zsigmondnak a lapjában jelent meg, aki egyszerre volt egyetemes, a maga paraszti világát is képviselő és a *Nyugat* nagy nemzedékét is reprezentáló, halhatatlan alakja irodalmunknak.

MAJOR OTTÓ

„Munkáirodalom”

Írta: Kassák Lajos

Kedves Zsiga bátyám, felszólítottál, hogy írjak cikket a munkáirodalomról. Sajnos, legjobb igyekeztem mellett sem tudok a feladatnak megfelelni. Hogyan írhatnék arról, ami meggyőződésem szerint nincsen. Hosszú éveken át foglalkoztam a kérdéssel s végül is kétségtelenül rá kellett jönnöm, hogy tévedés azt hinni – a nagy alkotó irodalom problémáin belül adva vannak a polgári, a paraszti és munkáirodalom külön sajátos problémái is. Tulajdonképpen mit is értünk külön-külön polgári, a paraszti és a munkáirodalom fogalma alatt? A polgári, paraszti vagy munkásosztályokból származó egyének irodalmi munkásságát-e, vagy pedig származásra való tekintet nélkül, mindazoknak fáradozását, akik a polgári, paraszti, vagy munkáséletforma köréből veszik irodalmi témájukat? Az előbbi csoporthoz tartozik például Gorkij, az utóbbihoz Tolsztoj. Elfogultság nélküli állíthatják-e azt, hogy Gorkij munkáirodalmat, Tolsztoj pedig a felső tízezrek irodalmát művelte? Nem inkább az válik-e előttünk világosabbá, hogy a két nagy alkotó szellem, osztályának lemarasztaló és deformáló befolyása ellenére is a szociális és humánus szellem egyetemes képviselője. Az az érzésem, hogy a művészetnek ilyen osztályhoz kötése, részletekbe tagolása inkább az alkalmoszerű helyzetnek kihasználására törekvő politikai ügy, semmint az alkotó szellemé. A politikus, mint minden emberi megnyilvánulást, a felületes gondtalanságot, vagy az összezavartságból származó kétségbeesést, ugyanúgy a saját célja érdekébe kívánja és tudja állítani, mint a művészetet. S kisebb baj lenne, ha csak a kész produkciót sajátítaná ki és alkalmazná ilyen értelemben, de láthatjuk, hogy fizikai erőszakkal, vagy a rábeszélés módszereivel magát az alkotót is szolgálatába akarja állítani oly módon, hogy feladatokat tűz elé, szerepvállalásra kényszeríti s így illuzorikussá iparkodik tenni előtte egyéni fejlődésének elemi lehetőségeit. S ez így nagyon helyesen is van. A maga területén álljon ki minden-